

Unges oplevelse af uddannelsesvalg og vejledning i 9. klasse

Unges vej mod ungdomsuddannelse

INDHOLD

Unge oplevelse af uddannelsesvalg og vejledning i 9. klasse

1	Resumé	4
2	Indledning	8
2.1	Formål	8
2.2	Baggrund og relevans	8
2.3	Metode	10
2.4	Læsevejledning	11
2.5	Projektgruppe	11
3	Fem faktorer, der presser de unge	12
3.1	Faktor 1: Ikke at vide, hvad man vil	13
3.2	Faktor 2: At skulle vælge rigtigt første gang	15
3.3	Faktor 3: Forældrenes forventninger	17
3.4	Faktor 4: Karakterer	18
3.5	Faktor 5: Uddannelsesparathedsvurdering	19
4	Vejledning kan understøtte de unges valgproces	22
4.1	Kollektiv og individuel vejledning	24
4.2	Uddannelses- og jobrettede vejledningsaktiviteter	27

1 Resumé

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) sætter i denne rapport fokus på unge i 9. klassens oplevelser i forbindelse med deres valg af ungdomsuddannelse, herunder hvordan de oplever, at forskellige vejledningsindsatser kan hjælpe dem til at håndtere valgprocessen.

Relevans og målgruppe

EVA igangsatte i 2016 undersøgelsen Unge veje mod ungdomsuddannelse, der følger en årgang af unge, fra de går i 8. klasse, og fire år frem. Undersøgelsen har vist, at næsten halvdelen af de unge allerede i 8. klasse synes, det er et stort pres at skulle vælge, hvad de skal efter skolen, og mange – næsten en ud af fire – oplever, at de ikke får nok hjælp til at træffe deres uddannelsesvalg. Samtidig oplever de unge uklarhed med hensyn til uddannelsesparathedsvurderingerne, og mange af de unge, som erklæres ikke-parate, oplever at stå alene med deres udfordringer (EVA, 2017).

På den baggrund er det relevant, at vi får en dybere forståelse af de unges syn på uddannelsesvalget og ikke mindst den hjælp og vejledning, de får undervejs. Denne undersøgelse giver derfor en stemme til de unge og lader dem fortælle om deres blik på uddannelsesvalget og vejledningen.

Rapporten henvender sig bredt til beslutningstagere på grundskoleområdet samt lærere og vejledere i udskolingen.

Datagrundlag

Rapporten tager afsæt i kvalitative interviews med 46 unge i 9. klasse. De unge er rekrutteret fra ti folkeskoler i 2016, hvor de er blevet udvalgt på baggrund af spredning med hensyn til kriterierne elevgrundlag og overgangsfrekvens til ungdomsuddannelser. De unge udgør et kvalitativt panel, som blev interviewet første gang i marts 2016. Interviewene, der ligger til grund for denne rapport, er gennemført i november og december 2017. De unge er på dette tidspunkt i gang med første halvår af 9. klasse, og de har endnu ikke modtaget deres endelige uddannelsesparathedsvurdering.

Fakta om EVA's undersøgelse af de unges vej mod ungdomsuddannelse

Denne rapport er en del af en større undersøgelse, hvor EVA gennem fire år følger en årgang af unge, fra de går i 8. klasse. Undersøgelsen skal skabe en dybere forståelse for, hvad der har betydning for de unges valgproces og overgang til ungdomsuddannelse, og give viden om betydningen af de rammer og indsatser, der tilbydes i skoler, på uddannelsesinstitutioner og i vejledningssystemet.

Rapporten er den tredje udgivelse i rækken. De øvrige udgivelser kan hentes på følgende link:
<https://www.eva.dk/grundskole/uddannelsesvalg-8-klasse>.

Resultater

I det følgende præsenterer vi undersøgelsens hovedresultater.

Uddannelsesvalget er forbundet med pres

Undersøgelsen viser, at valget af ungdomsuddannelse opleves som et stort og vigtigt valg for alle unge. De unge tager uddannelsesvalget meget seriøst, og de er fokuserede på, at projekt uddannelse skal lykkes. Det skyldes ikke mindst en oplevelse af, at de med dette valg – for første gang – skal træffe et selvstændigt valg, der har afgørende betydning for resten af deres liv.

Stort set alle de unge i undersøgelsen taler om, at uddannelsesvalget er forbundet med en form for pres, men det er meget forskelligt, hvad de unge forstår som pres, og i hvilken udstrækning det påvirker deres valgproces.

Samlet set viser undersøgelsen, at man kan tale om fem forskellige faktorer, der skaber oplevelser af pres hos de unge, uanset køn, karakterniveau, eller om de unge er blevet erklæret uddannelsesparate. Faktorerne optræder i mange forskellige kombinationer hos de interviewede unge. Unge, der føler sig pressede af enkelte faktorer, føler sig ikke nødvendigvis tyngt af uddannelsesvalget, mens der for unge, der er presset af flere faktorer og/eller oplever at stå alene med deres oplevelser, kan være tale om så stort et pres, at de ikke oplever at kunne håndtere det.

De fem faktorer er:

- **Ikke at vide, hvad man vil:** De unge oplever det generelt som et pres, at de står over for deres første store selvstændige valg. Og særligt de unge, der ikke ved, hvilken ungdomsuddannelse de skal vælge, oplever et stort pres. De unge oplever desuden, at de skal træffe uddannelsesvalget på baggrund af interesser, og dette skaber også en oplevelse af pres hos mange unge. Enten fordi de ikke ser en kobling mellem deres interesser og en ungdomsuddannelse, eller fordi de er bekymrede for, at deres interesser vil ændre sig, og at de dermed vil fortryde deres valg.
- **At vælge rigtigt første gang:** Det er et udbredt perspektiv, at de unge presses af en frygt for at vælge forkert. Frygten skyldes ikke mindst de unges oplevelse af et komplekst uddannelsessystem, hvor de har svært ved at forstå regler og rammer, ikke mindst i relation til omvalg og videre uddannelsesmuligheder. Alene af den årsag bliver det afgørende at træffe det rigtige valg.
- **Forældrenes forventninger:** Nogle unge oplever forældres eksplicitte eller implicitte forventninger som et pres. De unge oplever hovedsageligt, at deres forældre forventer, at de får høje karakterer eller vælger en gymnasial ungdomsuddannelse.
- **Karakterkrav:** Karakterer presser de unge på forskellige måder. Både adgangskravene på ungdomsuddannelserne og tanker om det faglige niveau på ungdomsuddannelser og videregående uddannelser kan opleves som et pres af de unge.
- **Uddannelsesparathed:** Det er en udbredt oplevelse blandt de unge, at uddannelsesparathedsvurderingen giver anledning til bekymring, da den har direkte indflydelse på deres adgang til de

forskellige ungdomsuddannelser. Desuden kan en vurdering som ikke-uddannelsesparat og uklarheder i den forbindelse presse de unge, fx fordi de unge ikke kender til begrundelserne for vurderingen og ikke ved, hvilke områder de skal arbejde med for at blive vurderet uddannelsesparate.

De unge oplever, at vejledningen kan hjælpe dem

Samlet set oplever de unge, der er pressede over uddannelsesvalget, et stort behov for hjælp i deres valgproces. Og både disse unge og de unge, der er mindre bekymrede for valget, oplever, at de gængse vejledningsmæssige redskaber gør en forskel. Undersøgelsen peger imidlertid på, at det er afgørende, at vejledningsaktiviteterne rammesættes, og at formålene med aktiviteterne er tydelige for de unge, hvis vejledningen skal gøre en forskel.

Kollektiv vejledning giver overblik over uddannelsesmuligheder

Undersøgelsen viser, at kollektiv vejledning kan give de unge et godt overblik over forskellige uddannelsesmuligheder. Tid i klassen til at orientere sig på uddannelsesguiden.dk og til fx at bruge værktøjet Jobkompasset opleves som et positivt element i den kollektive vejledning. Flere unge fremhæver desuden, at det fungerer godt, når den fælles orientering i klassen bliver efterfulgt af mulighed for, at de unge hver især kan fortælle, hvad de har gjort sig af foreløbige tanker om valg af ungdomsuddannelse. Der er et potentiale i at udbrede denne form for praksis og skabe rum for, at de unge kan dele deres idéer til og tanker om valg af ungdomsuddannelse med hinanden som en del af den kollektive vejledning.

Generelt behov for individuel vejledning

De unge i undersøgelsen italesætter stort set alle et behov for at have adgang til individuelle samtaler om uddannelse i skoleregion. Individuel vejledning opleves af de unge som det sted, hvor de har mulighed for at dele nogle personlige overvejelser og få konkrete råd om, hvordan netop de kan navigere i valgprocessen. Samtidig giver individuel vejledning mulighed for, at den enkelte unge har en dialog med vejlederen om den unges uddannelsesparathedsvurdering, og hvad det indebærer. Både uddannelsesparate og ikke-uddannelsesparate efterspørger individuel vejledning. Mens ikke-uddannelsesparate unge har ret til individuel vejledning, oplever også mange uddannelsesparate unge et behov for at tale med en vejleder – eller en lærer – om, hvad der interesserer dem, og hvilke mulige veje der kan være for dem efter grundskolen. De oplever, at sådanne samtaler støtter dem i valgprocessen og hjælper dem til ikke blot at være uddannelsesparate, men også valgparate.

Brobygning giver et konkret billede af virkeligheden

Undersøgelsen viser, at mange af de unge oplever brobygning som en hjælp til at få erfaringer med en bestemt ungdomsuddannelse og det tilhørende studiemiljø, og at brobygning herigennem hjælper de unge til at træffe et uddannelsesvalg. Brobygning giver de unge en fysisk oplevelse af et sted, som gør det muligt for dem at få et billede af ungdomsuddannelsen, og giver et indtryk af stemningen på uddannelsesinstitutionen. De unges motivation for en ungdomsuddannelse kan styrkes, når de får sat konkrete billeder på, hvordan hverdagen ser ud på en ungdomsuddannelse. Brobygning kan dermed være med til at bekræfte eller udfordre de unges forestillinger om ungdomsuddannelser.

Praktik giver de unge forsmag på jobfunktioner og miljø

Undersøgelsen viser, at de unge, der kommer i praktik, er meget glade for muligheden for praktik og beskriver, hvordan et praktikforløb hjælper dem til at bekræfte eller udfordre tanker om et fremtidigt job ved at give dem en forsmag på indholdet af en arbejdsdag. De unge oplever, at de praktiske erfaringer har stor værdi, da de giver inputs til deres refleksioner over, hvad de interesserer sig

for, og hvad de er gode til. Af de interviewede unges fortællinger fremgår det dog, at praktik ofte er en vejledningsaktivitet, der sker på de unges eget initiativ. De unge beskriver praktik som en frivillig og individuelt tilrettelagt praksis, som den enkelte unge aktivt selv skal opsøge og planlægge, hvis han eller hun ønsker det. Det betyder, at det langtfra er alle unge, der deltager i praktikforløb.

Fire råd til lærere og vejledere

Hvordan kan lærere, vejledere og skoleledere understøtte de unge i forbindelse med overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse? Her følger fire gode råd, der tager afsæt i rapportens analyser og eksisterende litteratur.

Få mere viden om, hvordan de unge oplever uddannelsesvalget

De unge oplever og håndterer valget af ungdomsuddannelse forskelligt. For nogle unge er valget uproblematisk, mens andre unge føler sig meget pressede over det. Vær opmærksom på, hvordan de unge oplever valget, og om der er noget, der gør dem usikre. Det gør det nemmere at målrette aktiviteter mod deres behov.

Tal med alle unge om deres uddannelsesparathedsvurdering

Uddannelsesparathedsvurderingen har stor betydning for, hvilke uddannelsesmuligheder den enkelte unge har, men også for den unges selvbillende. Sæt tid af til at tale med både parate og ikke-parate om deres vurdering, så de unge forstår, hvad vurderingen betyder, og hvad der er lagt til grund for den. For ikke-parate elever er det afgørende at være meget tydelig med hensyn til, hvad de unge skal arbejde med, og hvad skolen vil gøre for at hjælpe, så vurderingen opfattes konstruktiv og bliver handlingsanvisende.

Fortæl de unge, hvad de kan bruge praktik, brobygning og andre vejledningsaktiviteter til

De unge skal kende til formålet med de enkelte vejledningsaktiviteter som fx brobygning og praktik, så de kan se, hvad de får ud af dem, og hvorfor de bør gøre brug af dem. Som vejleder er det vigtigt, at du er meget omhyggelig med at sætte ord på, hvorfor de unge skal deltage i den pågældende vejledningsaktivitet, og hvad de helt konkret får ud af det. Husk også at samle op sammen med de unge bagefter, og hjælp dem med at reflektere over, hvad de fik ud af deres forløb.

Giv de unge mulighed for at bruge hinanden

De unge oplever det som meget givende, når de deler deres overvejelser og tanker om, hvad de vil, med hinanden, så de får et forum, hvor de kan spejle sig i hinanden, og ikke skal stå alene med deres tvivl og bekymringer. Overvej, i hvilke fora I kan samle de unge og give dem mulighed for et fælles refleksionsrum – fx i den kollektive vejledning eller gruppevejledningen.

2 Indledning

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) sætter i denne rapport fokus på unges oplevelse af valget af ungdomsuddannelse, og hvordan forskellige vejledningsindsatser hjælper de unge i valgprocessen.

Rapporten henvender sig til vejledere, lærere, ledere og forældre og giver et indblik i det pres, som mange unge oplever i forbindelse med valget af ungdomsuddannelse. I forlængelse heraf giver rapporten et indblik i, hvordan de unge generelt set oplever de forskellige vejledningsindsatser, som skal hjælpe dem til at håndtere uddannelsesvalget og i sidste ende træffe et valg.

Rapporten er en del af EVA's forløbsundersøgelse Unge vej mod ungdomsuddannelse, hvor vi følger en årgang af unge fra 8. klasse og fire år frem med fokus på deres valgproces og overgang til ungdomsuddannelse. Rapporten er en af flere rapporter, der går i dybden med udvalgte temaer i forlængelse af undersøgelsens hovedrapporter.

Rapportens analyser tager afsæt i kvalitative interviews med 46 unge i 9. klasse. Derudover inddrages pointer fra dels kvalitative interviews med samme ungegruppe i 8. klasse i skoleåret 2016/17 og dels en repræsentativ kvantitativ spørgeskemaundersøgelse med deltagelse af 5.397 unge gennemført i perioden marts-maj 2017. Denne spørgeskemaundersøgelse udgør en del af datamaterialet for forløbsundersøgelsens første hovedrapport, som kan downloades her: <https://www.eva.dk/grundskole/uddannelsesvalg-8-klasse>.

2.1 Formål

Langt de fleste unge vælger en ungdomsuddannelse efter grundskolen og oplever, at det er et vigtigt valg, som giver anledning til mange overvejelser. For mange unge er det også et valg, der er forbundet med et pres.

Formålet med denne rapport er på den baggrund at skabe en dybere forståelse af de unges oplevelse af uddannelsesvalget og den hjælp og vejledning, de unge får undervejs i valgprocessen. Rapporten giver dermed også viden om, hvad det er, de unge presses af, og hvordan de håndterer det.

2.2 Baggrund og relevans

Der er stort fokus på de unges uddannelsesvalg. Fra politisk hold, fra forældre, fra lærere, fra vejledere og fra de unge selv. Uddannelsesvalget kommer for alvor på dagsordenen med kollektiv vejledning, brobygning og uddannelsesparathedsvurderingen i 8. klasse, men i 8. klasse er der stadig lang tid til, at eleverne skal tage det endelige valg om uddannelse.

Ikke desto mindre viser første rapport fra EVA's forløbsundersøgelse Unge vej mod ungdomsuddannelse, at næsten halvdelen af de unge allerede i 8. klasse oplever, at det er et stort pres at

vælge, hvad de skal efter skolen. Samtidig viser rapporten, at en fjerdedel af de unge i 8. klasse ikke oplever at få den hjælp, de har brug for for at kunne vælge, hvad de skal efter skolen. De unges behov for hjælp er større, hvis de kun i begrænset omfang taler med deres forældre om uddannelse og arbejde, eller hvis de er blevet vurderet ikke-uddannelsesparate (EVA, 2017).

Note: I alt 44 % er helt (18 %) eller nærmest enige (26 %) i, at det er et stort pres at skulle vælge, hvad de vil efter skolen.

Note: 26 % af de unge svarer, at de ikke oplever at få den hjælp, de har brug for.

I denne rapport sætter vi fokus på, hvordan de unge i 9. klasse oplever valgprocessen, og hvad det er for forhold i forbindelse med valget, der kan være med til at skabe et pres hos de unge. I forlængelse heraf ser vi på de unges oplevelser af vejledningen.

De unges oplevelse af vejledningen er en væsentlig dimension af de unges oplevelse af valgprocessen. Vejledningsaktiviteter kan hjælpe de unge til at træffe et uddannelsesvalg ved at udvide deres perspektiv på uddannelse, hjælpe de unge til at udforske arbejdslivet og hjælpe dem til at forstå sig selv i relation til uddannelse og job (EVA, 2017).

Uddannelsesparathedsvurderingen i 8. klasse danner grundlag for de vejledningsaktiviteter, som de unge tilbydes fra midten af 8. klasse og frem. Uddannelsesparathedsvurderingen spiller derfor en væsentlig rolle for, hvilken vejledningsindsats de unge mødes af, og dermed de unges oplevelse

af vejledningen. I rapporten sætter vi fokus på både de unges erfaringer med vejledningsaktiviteter, som er fælles for alle unge, og de vejledningsaktiviteter, der er individuelt rettet mod unge, der er blevet vurderet ikke-uddannelsesparate.¹

2.3 Metode

Analyserne i dette notat bygger på kvalitative individuelle interviews med 46 unge i 9. klasse i alderen 14-16 år. Interviewene har haft til formål at skabe indsigt i, 1) hvorvidt de unge oplever et pres i forbindelse med valget af ungdomsuddannelse, og hvad der i så fald har betydning for, at de unge oplever et pres, 2) hvordan de unge oplever at modtage en uddannelsesparathedsvurdering, og 3) hvilket udbytte de unge oplever ved at indgå i forskellige vejledningsaktiviteter.

De unge er rekrutteret fra ti folkeskoler i sommeren 2016, hvor de er blevet udvalgt på baggrund af spredning med hensyn til kriterierne elevgrundlag og overgangsfrekvens til ungdomsuddannelser. De unge udgør et kvalitativt panel, som vil blive fulgt i fire år. Interviewene, som denne rapport bygger på, blev gennemført i perioden primo november til ultimo december 2017 – hvor de unge går i 9. klasse.

Data fra interviewene er blevet transskriberet og derefter systematisk kodet og kondenseret ved brug af frameworktilgangen (tematisk aksekodning) med henblik på at identificere mønstre i data. Kodningen er foretaget i analyseprogrammet QSR NVivo.

En udførlig beskrivelse af metoden bag undersøgelsen kan findes i den samlede undersøgelses metodeappendiks (EVA, 2017). Her findes også en udfoldet litteraturliste.

EVA følger overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse

Overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse er en overgang på flere fronter – både personligt, socialt og fagligt. Men hvordan opleves overgangen fra de unges eget perspektiv? Hvilken udvikling sker der med den enkelte unge fra 8. klasse, til den unge er i gang med en ungdomsuddannelse – eller laver noget helt andet? Og på den baggrund: Hvad er en god overgang, og hvordan kan de professionelle omkring de unge understøtte den?

Det undersøger EVA ved at følge de unge, der gik i 8. klasse i skoleåret 2016/17, frem til 2020.

Formålet med undersøgelsen

Det overordnede formål med undersøgelsen er at skabe en helhedsorienteret forståelse af, hvad der har betydning for de unges valgproces og overgangen til ungdomsuddannelse, herunder betydningen af de rammer og indsatser, der tilbydes i skoler, på uddannelsesinstitutioner og i vejledningssystem. Ved at følge de unge over en længere periode får vi en forståelse af,

¹ Lovgivningsmæssigt er det alene unge, der er vurderet ikke-uddannelsesparate, der får iværksat en målrettet vejlednings- og skoleindsats i et samarbejde mellem Ungdommens Uddannelsesvejledning og skolens leder (LBK nr. 1097 af 28.9.2017).

hvordan overgangen opleves fra de unges eget perspektiv, og herunder viden om udviklingen i den enkelte unges valgproces – så at sige mens den finder sted.

Konkret følger vi den årgang, der gik i 8. klasse i 2016/17. Vi undersøger blandt andet, hvordan familie, venner, faglige samt ikke-faglige kompetencer, skift i de unges personlige forhold, faglig og social trivsel og konkrete skole- og vejledningsindsatser har indflydelse på de unges tanker om fremtiden og deres oplevelse af at skulle træffe valg om uddannelse. Og vi ser efterfølgende på, hvordan dette valg bliver fastholdt eller ændret – og hvorfor. Målet er, at vi gennem en bedre forståelse af processerne, påvirkningerne og samspillet i den samlede overgang kan få et meget mere kvalificeret udgangspunkt for at tale om og definere den gode overgang og dermed også mulighed for at drøfte, hvordan de professionelle omkring de unge, ikke mindst lærere og vejledere, kan understøtte den.

Metode

Undersøgelsen følger elever fra 8. klasse og fire år frem, til de har påbegyndt ungdomsuddannelse eller valgt andre veje.

Undersøgelsen kombinerer kvalitative og kvantitative datakilder for at opnå en helhedsorienteret forståelse af overgangen. Vi gennemfører årlige spørgeskemaundersøgelser blandt ca. 7.939 unge og interviewer hvert år ca. 60 unge fra hele Danmark.

Rapporter

Der er tidligere udgivet to rapporter i serien:

Uddannelsesvalg i 8. klasse: <https://www.eva.dk/grundskole/uddannelsesvalg-8-klasse>.

Uddannelsesparathed i 8. klasse: https://www.eva.dk/sites/eva/files/2017-12/Uddannelsesparathed_18122017.pdf.

2.4 Læsevejledning

Rapporten består af to dele. I den første del fokuserer vi på de unges oplevelser af uddannelsesvalget og det pres, der er forbundet med valget.

I rapportens anden del ser vi på de unges oplevelser af vejledning, herunder uddannelsesparathedsvurdering såvel som vejledningssamtaler og -aktiviteter.

2.5 Projektgruppe

Undersøgelsen er udarbejdet af en projektgruppe med følgende deltagere:

- Chefkonsulent Anne Sophie Madsen (projektleder)
- Konsulent Mathilde Jensen
- Konsulent Anne Kyed Vejbæk.

3 Fem faktorer, der presser de unge

Første rapport i EVA's forløbsundersøgelse tegner et billede af, at valget af ungdomsuddannelse for knap halvdelen af alle unge i 8. klasse (44 %) er forbundet med et stort pres (EVA, 2017).

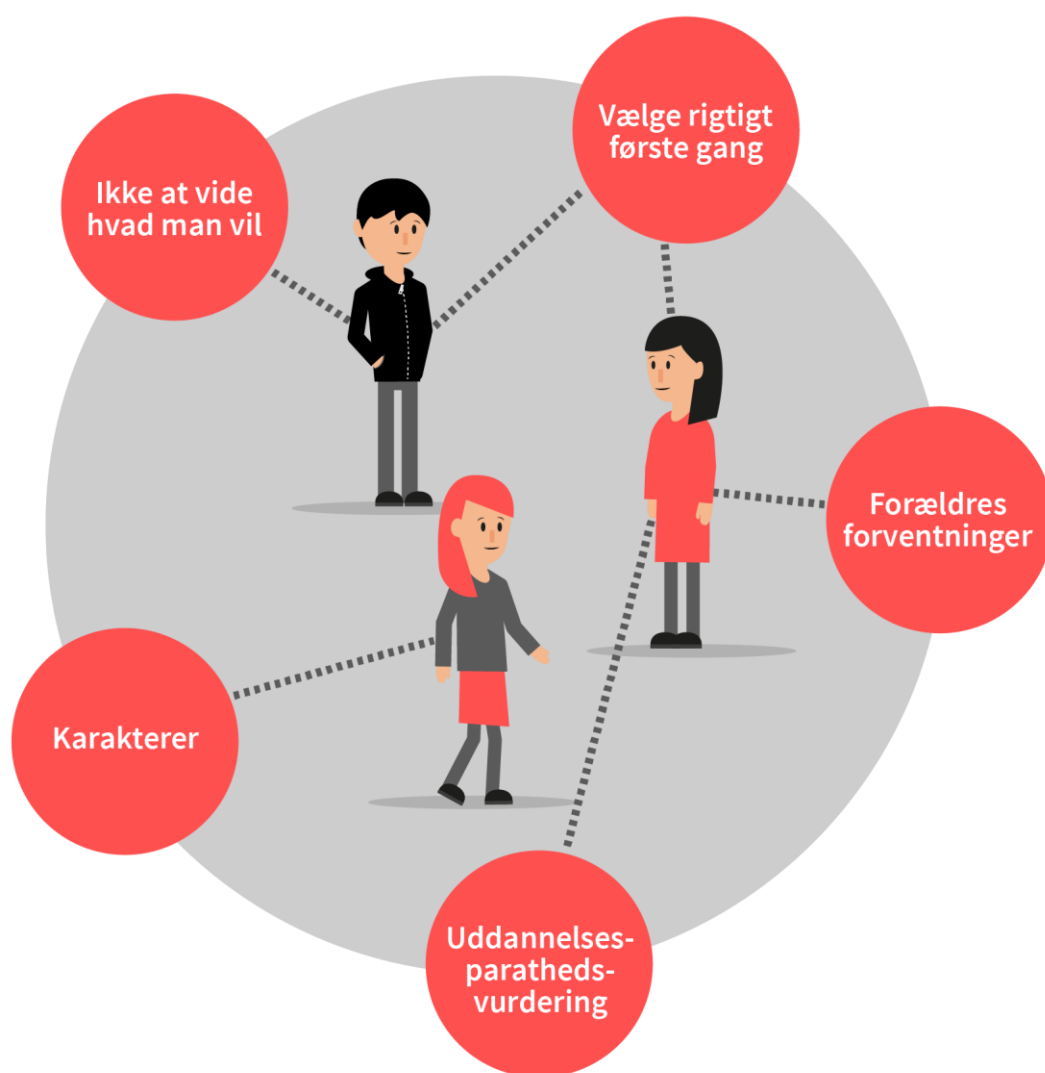
I dette kapitel ser vi nærmere på, hvordan de interviewede unge i 9. klasse oplever det at skulle træffe et valg med hensyn til ungdomsuddannelse, og i hvilken grad dette valg er forbundet med en oplevelse af pres.

Stort set alle de unge i undersøgelsen taler om, at uddannelsesvalget er forbundet med en vis form for pres, men det er meget forskelligt, hvad de unge forstår som pres, og i hvilken udstrækning det påvirker deres valgproces. Overordnet set hænger de unges oplevelse af pres sammen med, at de tager deres valg af ungdomsuddannelse seriøst. Alle de unge ønsker en ungdomsuddannelse og går ind til projekt uddannelse med et stærkt ønske om, at det skal lykkes. Bag dette ligger forventninger fra samfund, forældre, lærere, vejledere og de unge selv. Valget af ungdomsuddannelse opleves som et meget stort valg – som afgørende for resten af deres liv.

Undersøgelsen viser, at særligt fem forskellige faktorer skaber oplevelser af pres hos de unge: ikke at vide, hvad man vil, at vælge rigtigt første gang, forældres forventninger, karakterer og endelig uddannelsesparathedsvurderingen. Faktorerne er illustreret i figur 3.1.

FIGUR 3.1

Faktorer der skaber pres

Faktorerne optræder i mange forskellige kombinationer hos de interviewede unge – uafhængigt af køn, karakterniveau, eller om de unge er blevet erklæret uddannelsesparate. Unge, der føler sig pressede af enkelte faktorer, føler sig ikke nødvendigvis tynget af uddannelsesvalget, mens der for unge, der er presset af flere faktorer og/eller oplever at stå alene med deres oplevelser, kan være tale om så stort et pres, at de ikke oplever at kunne håndtere det og nærmest oplever at være handlingslammede med hensyn til at skulle træffe et uddannelsesvalg.

3.1 Faktor 1: Ikke at vide, hvad man vil

Unge, der ikke ved, hvad de vil efter 9. klasse, oplever et stort pres i forbindelse med valget af ungdomsuddannelse. Det gælder både unge, der ikke har nogen idé om, hvad de vil, og unge, der har svært ved at finde rundt i deres mange idéer. Valget af ungdomsuddannelse er det første store valg, de unge oplever at skulle træffe. Flere unge beskriver, at de ingen træning har i den type af beslutninger, og at de ikke føler sig ikke klædt på til at tage et sådant valg. Fx udtrykker en ung: "Der

er mange muligheder, så det er svært at vælge, hvad man helt præcist vil. Nu har man jo altid gået i folkeskole, og det har været det, man skulle, så det er svært pludselig at skulle vælge.”

Unge, der ikke oplever at have nogen idé om, hvilken ungdomsuddannelse de skal vælge, fortæller, at de føler sig bagud i forhold til jævnaldrende unge. Denne gruppe unge forbinder samtaler om uddannelsesvalg med en følelse af stress. Samtaler om uddannelsesvalg med forældre, UU-vejledere og lærere minder dem om, at de er bagud. Derfor sætter de størst pris på samtaler om uddannelsesvalg med andre unge, der heller ikke ved, hvad de skal vælge. I de situationer føler de unge sig mindre bagud og mindre alene. En af de interviewede piger fortæller om sin oplevelse af at føle sig bagud:

Jeg føler mig lidt bagud i forhold til andre, for mange i klassen ved, hvad de vil. Og lærerne siger, at man allerede skal have en idé om, hvad man gerne vil være. Og det har jeg bare ikke. Og det er stressende.

Andre unge har en masse idéer til valget af ungdomsuddannelse, men har svært ved at finde rundt i idéerne. De oplever fx at savne hjælp fra en voksen i skolen til at sortere i overvejelserne og tale om, hvad der kan være et godt valg.

3.1.1 Træffe et valg med afsæt i egne interesser

Langt de fleste af de unge fortæller, at deres valg af ungdomsuddannelse skal træffes med afsæt i deres egne interesser. De unge fortæller, at det også hænger sammen med, at lærere, forældre og søskende ofte fortæller dem, at de skal vælge ungdomsuddannelse, ud fra hvad de har lyst til. De unge oplever det på den ene side som positivt, at de opfordres til at vælge ud fra lyst. På den anden side oplever de, at det kan være et pres at finde ud af, hvad de har lyst til.

Interesser i skolen eller i fritiden kan for andre unge være med til at give en idé om, hvad de skal vælge. Nogle unge fortæller fx, at de er stærke i de naturvidenskabelige fag og derfor vil vælge en gymnasial uddannelse med en naturvidenskabelig linje. Andre fortæller, at de altid har interesseret sig for en bestemt profession, som fx landmand eller lærer, og at de vil vælge uddannelse efter denne interesse.

De unge, der ikke er sikre på deres egne interesser, føler sig i særligt høj grad pressede. De har svært ved at få hånd om, hvad de skal vælge ungdomsuddannelse på baggrund af, da de ikke er sikre på deres faglige interesser og heller ikke helt ved, hvad de bedst kan lide at lave uden for skolen. Det manglende kendskab til egne interesser skaber frustration hos flere af de unge.

Unge, der har en idé om, hvad de gerne vil vælge, på baggrund af en interesse, kan imidlertid også opleve et pres med hensyn til det at træffe et valg med afsæt i interesser. Fx fortæller nogle unge, at de er bange for at ”gå død” i det valg, de træffer. En af de interviewede drenge siger fx: ”Jeg tænker på, at det arbejde, jeg kommer til at få, når jeg bliver ældre, selvfølgelig skal være noget, der interesserer mig, så jeg ikke går død i det.”

Ud over at de unge oplever, at det er vigtigt at vælge uddannelse ud fra et interessefelt, som også rækker ind i fremtiden, udtrykker flere unge en bekymring for, at de ændrer interesse undervejs, da det er svært at vide sig sikker på, at det, man interesserer sig for i 9. klasse, er det samme, man vil interessere sig for mange år frem i tiden. En af de interviewede piger forklarer, hvordan det er svært at træffe en beslutning med afsæt i noget, man også synes, er interessant i fremtiden:

Jeg synes, det er et stort valg, for det skal være noget, man skal lave resten af ens liv. Det skal være noget, man synes, er så interessant, at man vil arbejde med det flere år ude i fremtiden. Og det synes jeg godt, kan være lidt svært.

3.1.2 Alene med valget

Fælles for de unge, der af den ene eller anden grund ikke ved, hvad de vil, er følelsen af at stå alene med valget. Nogle unge har mulighed for at tale med en vejleder eller en lærer, nogle taler med deres forældre, og andre med deres venner, men i sidste ende fremhæver de unge, at valget af ungdomsuddannelse er, og skal være, deres eget valg. En af de interviewede piger fortæller fx, at hun, når andre spørger hende om, hvad hun gerne vil, mærker et pres med hensyn til, at hun selv skal til at finde ud af, hvad hun vil:

Nogle gange kan jeg godt mærke, at jeg bliver presset over, at jeg ikke helt ved, hvad jeg vil. Og når der så er nogen, der spørger én om det, så kan man godt blive sådan lidt ”er det nu, jeg skal til at finde ud af det, og hvordan gør jeg det?”.

3.2 Faktor 2: At skulle vælge rigtigt første gang

At vælge den rigtige ungdomsuddannelse første gang er afgørende for de unge og opleves af mange unge som et pres. Disse unge italesætter en frygt for at vælge forkert, hvilket kan forhindre konstruktive tanker om valg af ungdomsuddannelse. For ”hvad nu, hvis jeg vælger forkert?”. En af de interviewede drenge fortæller, at det kan skabe lidt stress at tænke på at skulle vælge rigtigt første gang:

Nu er der jo kommet det der med, at det er lidt sværere at vælge om. Det sætter også lidt et pres med hensyn til, at man skal vælge rigtigt. Man tænker, ”åh nej, nu skal jeg altså vælge rigtigt, fordi jeg skal ikke til at skulle skifte”. Så man får nok en lille smule stress mentalt.

For mange unge relaterer et pres om at vælge rigtigt første gang sig til et ønske om at gå den direkte vej og blive hurtigt færdig med ungdomsuddannelsen. Hovedparten af de unge beskriver den direkte vej som et ideal. Det gælder om at starte på en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse og vælge den rigtige uddannelse og gennemføre denne på kortest mulig tid uden omvalg eller usikkerhed. En af de interviewede piger siger:

Det er et pres at skulle vælge rigtigt første gang, hvis man gerne vil være hurtigt færdig. Det giver selvtillid at vælge rigtigt og køre hele vejen frem for at skulle tage et år det ene sted og et år det andet sted; så føler man ikke, at man får færdiggjort noget.

3.2.1 Usikkerhed med hensyn til rammer og regler

De unge udtrykker generelt usikkerhed med hensyn til rammer og regler i uddannelsessystemet. De oplever at være forvirrede over de mange muligheder og mangler viden i forhold til at forstå de forskellige uddannelsesveje. Det handler ikke om, at de unge ikke er optagede af at forstå uddannelsessystemet. Tværtimod bruger de unge rigtig meget tid på at researche og få ny viden, men de oplever, at der er tale om et komplekst uddannelsessystem, som kan være svært at finde rundt i.

Det manglende kendskab til mulighederne i uddannelsessystemet er med til at forstærke presset hos de unge med hensyn til at vælge rigtigt første gang. Der florerer samtidig en del uklarehed med

hensyn til rammer og regler blandt de unge. De unge udtrykker blandt andet usikkerhed med hensyn til, hvor mange gange man må begynde på en ungdomsuddannelse, og om man kan skifte mellem ungdomsuddannelserne. En af de interviewede piger fortæller fx, at hun tror, man selv skal betale for en ny ungdomsuddannelse, hvis man ikke er tilpas på den, man har valgt i første omgang:

Ung: Det der med, at man skal beslutte, hvad man skal resten af sit liv, det er lidt ubehageligt. Hvad hvis nu man vælger forkert?

Interviewer: Hvad sker der, hvis man vælger forkert?

Ung: Har de ikke lavet et eller andet med, at man skal betale for at tage en anden uddannelse?

Flere unge har desuden en oplevelse af, at det er blevet sværere at lave ens valg om, og at man skal have mere uddannelse nu end tidligere for at blive det, man gerne vil, og det kan være med til at forstærke presset i forhold til at vælge rigtigt. En af de interviewede drenge fortæller:

Man får tit at vide, at det er sværere at blive det, man gerne vil, og at det er svært at lave sit valg om. Det er presset kun at kunne vælge én ting. Min far siger, at man skal have mere uddannelse nu, fx skal man have en gymnasial uddannelse for at tage mange uddannelser nu. Han kom selv nemt ind som ingeniør.

3.2.2 Valget af en gymnasial uddannelse holder mulighederne åbne

Nogle unge beskriver, hvordan de med et valg af en gymnasial uddannelse forsøger at "helgardere sig". Med et valg af en gymnasial ungdomsuddannelse kan de unge holde mulighederne åbne. En af de interviewede drenge fortæller om, hvordan et valg af en gymnasial uddannelse dermed også bliver en måde at undgå at vælge forkert på:

Ung: Det er nemmere at tage på gymnasiet, da det åbner op for lidt flere muligheder. På gymnasiet har du genveje til alt, når du er færdig, hvis man kan sige det. Du kan blive det meste gennem gymnasiet.

Interviewer: Hvorfor er det godt at have en genvej til det meste?

Ung: Jeg tror, det er det med, at jeg er bange for at vælge forkert, at finde ud af, at det slet ikke er mig overhovedet. Også fordi jeg slet ikke ved, hvad jeg vil nu, så jeg er bange for, at jeg om halvandet år ikke synes, det er så fedt mere.

Flere af disse unge italesætter, at det er svært at tage stilling til, hvad de vil beskæftige sig med, når de bliver voksne, og blandt andet derfor fravælger de en erhvervsuddannelse. De oplever valget af en erhvervsuddannelse som et mere definitivt valg og som et valg af en specifik profession.

3.2.3 10. klasse kan give betænkningstid

Unge, der vælger 10. klasse, enten på efterskole eller i en kommunal 10.-klasse, oplever, at dette valg kan give betænkningstid og dermed sikre bedre mulighed for, at man kan vælge den rigtige ungdomsuddannelse i første omgang. På den måde udskyder de unge valget af ungdomsuddannelse og sikrer sig, at de får lidt længere tid, førend de skal træffe det rigtige uddannelsesvalg.

Et år i 10. klasse betyder også, at de unge tænker, at de har et år mere til at arbejde på deres faglige niveau. Flere af de unge, der planlægger at tage på efterskole, oplever, at deres klassekammerater er pressede af uddannelsesvalg og karakterer, men at de selv ikke føler dette pres, fordi de har et år ekstra til at tænke. En af de interviewede drenge fortæller fx: "Det hjælper en del, at jeg har næste år på efterskolen. Så behøver jeg ikke tænke så meget over det nu."

3.3 Faktor 3: Forældrenes forventninger

Tal fra 8. klasse viser, at forældre er de mest betydningsfulde personer, når det kommer til de overvejelser, de unge gør sig vedrørende valg af ungdomsuddannelse. 25 % af de adspurgte unge i 8. klasse svarede, at deres forældre i høj grad har betydning for overvejelser om valg af ungdomsuddannelse, mens 47 % svarede, at deres forældre i nogen grad har betydning (EVA, 2017).

I de kvalitative interviews i 9. klasse giver de unge udtryk for, at deres forældre kender dem godt, og at de derfor kan hjælpe dem med overvejelser og en endelig beslutning med hensyn til ungdomsuddannelse. Nogle unge fortæller, at de for at håndtere presset spørger deres forældre til råds og følger forældrenes anvisninger i forhold til at træffe et uddannelsesvalg. På den måde oplever de unge at få hjælp til at træffe et valg frem for at stå alene med at træffe den afgørende beslutning. En af de interviewede piger fortæller:

Ung: Min far siger, hvad han synes, jeg skal, men at jeg selvfølgelig selv har valget. Men jeg tænker, at det bare er bedst, når nu han siger det.

Interviewer: Kan det hjælpe, hvis der er nogen, der tager valget for en?

Ung: Ja, det synes jeg, det kan. Det hjælper, at han kan snævre det ind og ved noget om, hvad der er godt. Så er det lettere for mig, fordi jeg har et mindre udvalg.

Nogle unge fortæller, at fx forældres forventninger til uddannelse kan hjælpe til at motivere dem til at tage stilling. En af de interviewede piger siger fx: "Hvis jeg ikke var blevet skubbet af mine forældre, var jeg ikke nået så langt i mine overvejelser."

Samtidig udtrykker flere unge, at de føler sig pressede af deres forældres forventninger, som særligt handler om, at de unge får høje karakterer, eller at de unge vælger en gymnasial ungdomsuddannelse. Nogle unge fortæller fx, at deres forældre forventer, at de opnår et højt fagligt niveau, hvor de unge helst skal få karaktererne 10 og 12. En af de interviewede drenge fortæller fx, at der er forskel på hans egne forventninger til karakterer og hans fars forventninger:

Mine forventninger og min fars forventninger er meget forskellige. Han forventer 10-12-taller, og jeg har det fint med 7. Men han synes, at det kunne være bedre.

Derudover mærker flere unge et pres fra deres forældre i forhold til at vælge en gymnasial uddannelse. Nogle unge oplever, at forældrene er meget tydelige med hensyn til denne forventning og eksplicit opfordrer dem til at vælge gymnasiet. Andre unge oplever ikke nødvendigvis, at deres forældre italesætter, at de skal vælge gymnasiet. Alligevel føler de unge sig pressede til at vælge den vej, da forældre, søskende eller andre familiemedlemmer alle enten har gået på eller vælger gymnasiet. Som en af de interviewede drenge siger: "Mine forældre har gået i gymnasiet, og det har alle fra min familie gjort. Så jeg tror, der er et stort pres fra dem også med hensyn til, hvad min beslutning kommer til at være."

3.4 Faktor 4: Karakterer

I 9. klasse oplever de unge generelt et stort fokus på karakterer, som for flere unge relaterer sig til deres uddannelsesvalg. Særligt er det løbende karakterer i 9. klasse og karakterer ved afgangsprøverne, som presser de unge. Nogle unge oplever et pres i forbindelse med at få de nødvendige karakterer for at leve op til adgangskravene på ungdomsuddannelserne. Andre unge er ikke pressede i forhold til at leve op til adgangskravene på ungdomsuddannelserne. De er til gengæld allerede i 9. klasse presset af deres egne forventninger om at få gode karakterer på gymnasiet, så de kan leve op til adgangskrav på de videregående uddannelser.

Nogle unge oplever, at karakterer ikke kun behøver skabe et negativt pres, men også kan være med til at motivere til at yde den bedste indsats. Presset med hensyn til karakterer kan hjælpe de unge til at huske, at det er vigtigt at lave lektier og følge med i timerne. Ligeledes fortæller nogle unge, hvordan de er glade for det ekstra fokus på karakterer i 9. klasse, fordi de gennem karakterpresset i 9. klasse forberedes på det karakterpres, de forventer at komme til at møde på (de gymnasiale) ungdomsuddannelser. En stor andel af de unge oplever imidlertid, at karakterer skaber et negativt pres hos dem, som er med til at gøre deres uddannelsesvalg rigtig svært.

3.4.1 Adgangskrav på ungdomsuddannelserne

Flere af de interviewede unge fortæller, at de er bekymrede for, om de vil få høje nok karakterer til at komme ind på den ungdomsuddannelse, de ønsker. Dels bekymrer det unge, som er bange for ikke at få 02 i gennemsnit, når det gælder standpunktskarakterer i hvert af fagene dansk og matematik, og som ønsker at tage en erhvervsuddannelse. Dels gælder det unge, som ønsker at komme ind på en gymnasial ungdomsuddannelse, og som er bekymrede for ikke at få 4 i gennemsnit, når det gælder standpunktskarakterer i hvert af fagene dansk og matematik. En af de interviewede drenge fortæller fx, at det bekymrer ham, om klassen ender med at trække et fag til afgangsprøverne, som han er dårlig til, da det kan trække hans gennemsnit ned. Flere af de unge bruger meget tid på at tænke over, hvad der kommer til at ske, hvis de ikke klarer at få de nødvendige karakterer for at komme ind på deres ønskede ungdomsuddannelse. En af de interviewede piger siger fx:

Jeg har tænkt ”hvad nu hvis jeg kommer op til eksaminer i fag, jeg er rigtig dårlig til, og det så trækker ned i mit samlede gennemsnit?”. Og det har jeg også tænkt, er ret irriterende. For jeg vil gerne være sikker på, at jeg får de karakterer, jeg skal have for at komme ind på gymnasiet.

Flere unge fremhæver, at karakterpresset i forhold til adgangskravet på de gymnasiale ungdomsuddannelser har betydning for deres tanker om 10. klasse eller efterskole. Fra 2019 ændres adgangskravene på de gymnasiale uddannelser. Det betyder fx, at man for at være uddannelsesparat til de treårige gymnasiale uddannelser fra 2019 skal have 5,0 i alle afsluttende standpunktskarakterer. Unge, der vælger 10. klasse, enten på eget initiativ, eller fordi de som følge af uddannelsesparathedsvurderingen er blevet vejledt til at tage 10. klasse, fortæller, hvordan dette øgede karakterkrav stresser dem. Andre unge fortæller, at de fravælger 10. klasse af samme grund.

3.4.2 Karakterer på gymnasiet og videregående uddannelse

Nogle unges pres i forhold til karakterer kommer til udtryk gennem bekymringer om, hvorvidt de vil kunne følge med i gymnasiet eller ej, og hvilken effekt det faglige niveau på gymnasiet kan have på deres karakterer. Fx fortæller en af de interviewede drenge, at han har hørt, at man må forvente, at ens karakterer automatisk falder med to karaktertrin, når man kommer på gymnasiet, og at det bekymrer ham, fordi han så ikke nødvendigvis vil klare sig godt på gymnasiet.

Andre unge ser også længere frem end blot ungdomsuddannelserne. De oplever et pres i forhold til at få gode karakterer i gymnasiet, da det er en forudsætning for, at de kan komme ind på en ønsket videregående uddannelse. En af de interviewede drenge fortæller:

Ung: Det er ret høje karakterer, man skal have for at komme ind på lægestudiet. Så man skal virkelig tage sig sammen i gymnasiet. Når jeg starter i gymnasiet, tager jeg mig sammen og laver alt det, så godt jeg kan. Snittene er meget høje. Det mindste er 10,7, og jeg skal virkelig tage mig sammen for at komme derop.

Interviewer: Er du nervøs over det?

Ung: Ja, lidt. For lige nu ligger jeg på 8,5. Det er lavt, og det er ikke højt nok endnu. Og det er kun folkeskolen. Og der ved jeg ikke ... hvis jeg virkelig tager mig sammen, så håber jeg, at jeg kan nå op på 10.

3.5 Faktor 5: Uddannelsesparathedsvurdering

Mange unge oplever også et pres i forbindelse med den uddannelsesparathedsvurdering, de har modtaget i 8. klasse, og som de modtager igen i 9. klasse.² Uddannelsesparathedsvurderingen har betydning for, om de unge kan påbegynde en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse, og om de har mulighed for at vælge en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

Vurderes man som ikke-uddannelsesparat, sætter det mange tanker og følelser i gang hos de unge. Nogle unge beskriver ikke vurderingen som et pres. Snarere oplever de, at en vurdering som ikke-uddannelsesparat har motiveret dem til at yde en ekstra indsats. Uddannelsesparathedsvurderingen har sat tanker i gang hos dem om at ”hanke op i sig selv”, ”tage sig sammen” og ”arbejde med det, der er svært”.

Hos andre unge, der vurderes ikke-uddannelsesparate, sætter vurderingen skub i negative tanker om dem selv i relation til skole og uddannelse. De begynder at sætte spørgsmålstegn ved sig selv og deres værd i relation til valg af ungdomsuddannelse.

Overordnet set oplever unge, der ikke forstår begrundelserne for vurderingen, eller som er i tvivl om, hvordan de kan rykke sig fra ikke-parat til parat, større frustration end unge, der forstår vurderingen og ved, hvad det kræver at rykke sig fra ikke-parat til parat. Interviewene peger på, at uddannelsesparathedsvurderingen kun virker motiverende, når de unge ikke blot ved, at de skal tage sig sammen, men også ved, hvordan de skal tage sig sammen, og hvem der kan hjælpe dem. Og at denne klarhed med hensyn til vurderingen langt fra er at finde blandt alle unge.

² De interviewede unge har alle modtaget en uddannelsesparathedsvurdering i 8. klasse. Interviewene, som denne rapport bygger på, er foretaget forud for uddannelsesparathedsvurderingen i 9. klasse, og derfor kender de unge ikke udfaldet af den på interviewtidspunktet.

Kort om uddannelsesparathedsvurderingen

Uddannelsesparathedsvurderingen foretages på baggrund af en individuel helhedsvurdering af den enkelte unges forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Første uddannelsesparathedsvurdering foretages i 8. klasse, mens den gældende parathedsvurdering foretages i 9. og 10. klasse.

Uddannelsesparathedsvurderingen foretages på baggrund af elevernes faglige, sociale og personlige forudsætninger. Fra 1. august 2018 skal vurderingen af unges personlige, sociale og faglige kompetencer suppleres af en tværgående vurdering af de unges praksisfaglige kompetencer.

(BEK nr. 775 af 14.6.2017, § 7-22)

3.5.1 Uklarhed med hensyn til uddannelsesparathedsvurdering skaber usikkerhed

Både unge, der er vurderet ikke-uddannelsesparate, og unge, der er vurderet uddannelsesparate, kan opleve, at uklarhed med hensyn til uddannelsesparathedsvurderingen skaber usikkerhed og bekymring.

Unge, der er blevet vurderet ikke-uddannelsesparate i 8. klasse, har naturligt et stort ønske om at blive vurderet uddannelsesparate i 9. klasse og beskriver alle, hvordan de forsøger at arbejde sig i den rigtige retning. Nogle af de unge, der er blevet vurderet ikke-uddannelsesparate, ved imidlertid ikke, hvad de skal arbejde med for at blive parate. Det handler fx om, at de unge ikke forstår begrundelserne for, at de er blevet vurderet ikke-uddannelsesparate. Det kan også handle om, at uddannelsesparathedsvurderingen ikke er blevet fulgt op af en plan for, hvordan de skal blive uddannelsesparate. Fx fortæller en af de interviewede piger, at hun er blevet vurderet ikke-uddannelsesparat, fordi hun "har et attitudeproblem", men at hun er usikker på, hvordan hun skal arbejde med attitudeproblemet. Disse unge oplever et pres i relation til uddannelsesparathedsvurderingen, fordi de føler sig låst i en situation, de har svært ved at komme ud af.

Blandt unge, der er vurderet uddannelsesparate, fortæller flere, at de ikke har talt med en lærer eller en UU-vejleder om deres uddannelsesparathed. De har fx fået at vide, at det kun er de unge, der er ikke-uddannelsesparate, der kommer til samtale, eller at man, hvis man er uddannelsesparat, ikke behøver tale om det. Det efterlader de unge i en situation, hvor de bruger meget energi på at gætte på, hvad der ligger til grund for, at de er blevet vurderet parate – og på, om de er sikre på at kunne bevare den vurdering.

Flere af de unge udtrykker decideret tvivl om, hvorvidt de er vurderet uddannelsesparate eller ej. Denne gruppe unge fortæller, at de *tror*, de er blevet vurderet uddannelsesparate, men at de ikke er sikre, da deres lærer eller vejleder har rådet dem til ikke at gå direkte i gang med en ungdomsuddannelse efter 9. klasse. I stedet er de unge blevet opfordret til at vælge 10. klasse i kommunalt regi eller på en efterskole og først herefter træffe et valg med hensyn til ungdomsuddannelse.

Samtidig opstår der uklarhed blandt flere unge med hensyn til, hvad en uddannelsesparathedsvurdering egentlig indebærer. Nogle unge fortæller, at vurderingen alene handler om, hvorvidt man er god til at række hånden op eller ej, mens andre fortæller, at man er uddannelsesparat, når man

ved, hvad man vil. En af de interviewede drenge siger fx: ”Jeg larmede i timerne, men nu, hvor jeg vidste, hvad jeg ville, så kunne de ikke forsvare at sige, at jeg ikke var uddannelsesparat.”

Nogle unge fortæller, at de i forbindelse med uddannelsesparathedsvurderingen har oplevet, at de er blevet uretfærdigt behandlet. Og at de på baggrund heraf blev sure på læreren, UU-vejlederen eller skolen i det hele taget. Fx fortæller en af de interviewede drenge, hvordan han under en samtale med sin lærer fik at vide, at han var blevet vurderet ikke-uddannelsesparat, fordi han ofte kom for sent i skole. Han oplevede denne besked som uretfærdig, da han i perioden op til samtalen havde arbejdet med netop dette aspekt og som resultat heraf havde formået at komme til tiden i en længere periode. Da uddannelsesparathedsvurderingen bygger på en længere proces og ikke nødvendigvis er et øjebliksbillede af situationen den dag, hvor eleverne bliver informeret om udfaldet, kan nogle elever dermed opleve uretfærdighed i forbindelse med vurderingen.

3.5.2 En vurdering som ikke-uddannelsesparat kan spænde ben for drømme om uddannelsesvalg

For nogle unge kan uklarhed med hensyn til en parathedsvurdering som ikke-uddannelsesparat spænde ben for deres drømme om uddannelsesvalg. Efter parathedsvurderingen har de følt sig dumme eller været kede af det eller er blevet sure på sig selv og har samtidig oplevet at stå alene med deres bekymringer om, hvorvidt de kan komme ind på den ønskede ungdomsuddannelse eller ej. Fx fortæller en af de interviewede piger, at hun pludselig blev i tvivl om sin egen kunnen og det billede, hun havde haft af sig selv, på baggrund af parathedsvurderingen. Hun blev derfor usikker på, om hun nogensinde kunne blive vurderet parat til gymnasiet:

Uddannelsesparathedsvurderingen stresser, fordi man får at vide, at man ikke er egnet til gymnasiet. Jeg tænkte på, om jeg nogensinde ville blive egnet til gymnasiet. Jeg følte, at jeg ikke var så god, som jeg tænkte, at jeg var. Jeg følte mig dårlig til fagene og på en eller anden måde ikke særligt klog.

4 Vejledning kan understøtte de unges valgproces

Dette kapitel fokuserer på, hvordan vejledning kan hjælpe de unge i deres valgproces. Kapitlet ser på alle de interviewede unges oplevelser af vejledningsindsatsen i 9. klasse. Hvordan oplever de unge generelt aktiviteterne? Hvad virker ifølge de unge, og hvad er det, de unge har behov for, når de udtrykker at have behov for hjælp?

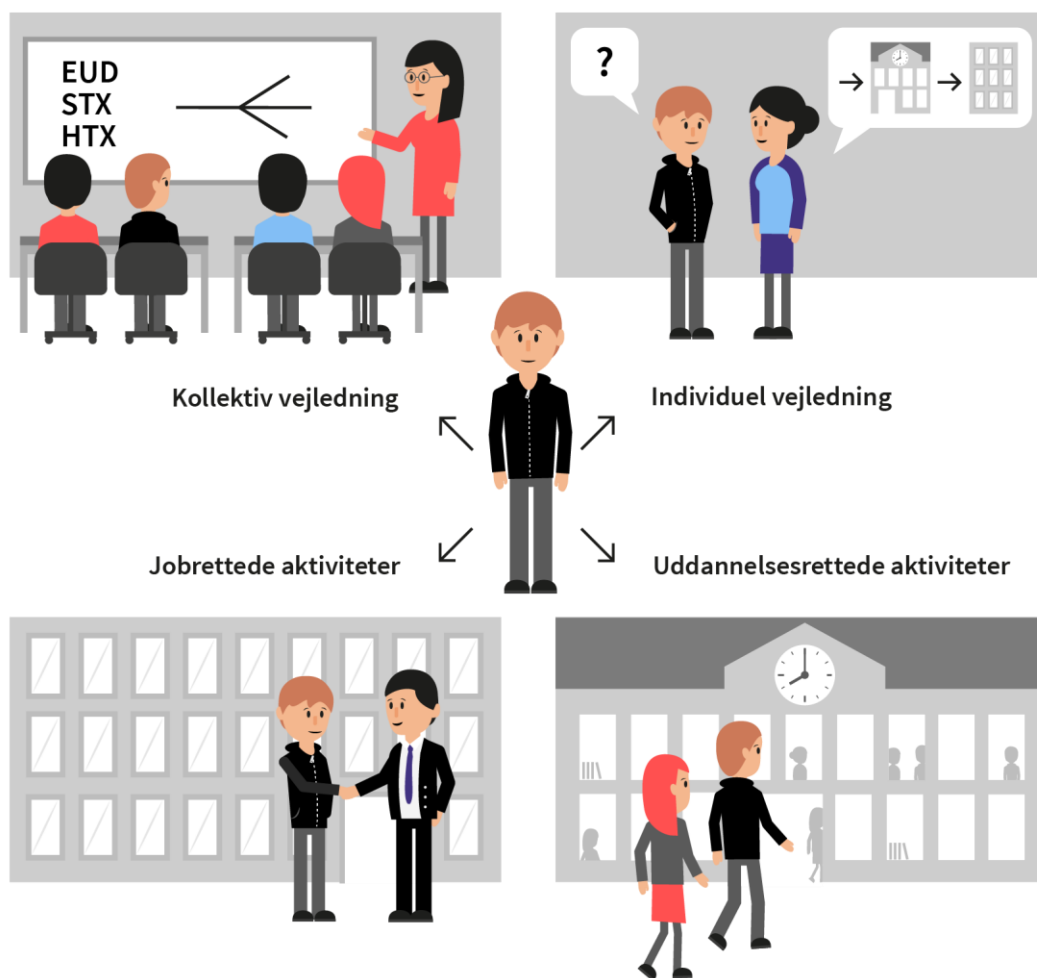
Kapitlet viser, at de forskellige vejledningssamtaler og -aktiviteter, som de unge møder i skolen, alle – på forskellig vis – er med til at klæde de unge på til at træffe et uddannelsesvalg. Kollektiv vejledning giver de unge et overblik over forskellige uddannelsesmuligheder, mens individuelle vejledningssamtaler i højere grad kan tilpasses den enkelte unge og have en mere afklarende karakter. Det er ikke kun ikke-uddannelsesparate unge, der oplever at have behov for individuel vejledning. Uddannelsesparate unge efterspørger i høj grad individuel vejledning, når de ikke føler sig valgparate. Derudover kan individuelle samtaler fungere som et forum for dialog mellem vejleder og ung om den enkeltes uddannelsesparathedsvurdering.

Samtidig viser analyserne, at det er vigtigt, at vejledningssamtaler suppleres med vejledningsaktiviteter, hvor de unge selv er aktive, som fx brobygning og praktik, der giver de unge et konkret indblik i en ungdomsuddannelse eller en arbejdsplads og kan hjælpe de unge til afklaring – særligt hvis de følges op med refleksion.

Interviewene tegner et billede af, at kombinationen af vejledningssamtaler og vejledningsaktiviteter kan understøtte de unges valgproces og imødekomme deres behov for hjælp til at træffe et valg med hensyn til ungdomsuddannelse.

FIGUR 4.1

Vejledning understøtter valgprocessen

De unges oplevelser af udbytte af de enkelte vejledningsaktiviteter

- Kollektiv vejledning kan skabe rum for fælles refleksion blandt unge.
- Adgang til individuelle samtaler med vejleder og/eller lærer kan give afklaring.
- Uddannelsesrettede vejledningsaktiviteter som brobygning giver de unge erfaringer med ungdomsuddannelser.
- Jobrettede vejledningsaktiviteter som praktik giver de unge indblik i jobfunktioner og miljø.

4.1 Kollektiv og individuel vejledning

Flere af de interviewede unge oplever, at vejledning – både kollektiv og individuel – på forskellige måder er med til at klæde dem på til at træffe et uddannelsesvalg. Den kollektive vejledning er med til at give de unge et overblik over de forskellige uddannelsesmuligheder, mens unge i forbindelse med de individuelle vejledningssamtaler bliver set og hørt som individer.

Lovgivningsmæssigt skal alle unge have kollektiv vejledning (LBK nr. 1097 af 28.9.2017). Individuel vejledning er et vejledningstiltag, UU-vejledningen kan anvende i forbindelse med den særlige målrettede vejledningsindsats til unge, der vurderes ikke-uddannelsesparate. Det er imidlertid ikke alene unge, der er blevet vurderet ikke-uddannelsesparate, der udtrykker et behov for individuel vejledning. Også uddannelsesparate unge beskriver, at de har brug for individuelle samtaler med enten en lærer eller en UU-vejleder for at blive klar til at træffe en beslutning.

De unges oplevelser af et pres i forbindelse med uddannelsesvalget kan håndteres på forskellige måder i den kollektive vejledning og den individuelle vejledning. Vejledere og lærere kan i den kollektive vejledning give de unge et overblik over de enkelte uddannelser samt facilitere fælles snakke i klassen, hvor de unge får mulighed for at spejle sig i hinanden. Samtidig giver individuelle vejledningssamtaler den enkelte mulighed for at vende overvejelser og tvivl med en vejleder eller en lærer.

4.1.1 Kollektiv vejledning giver overblik over forskellige uddannelser, men ikke dybdegående kendskab

Hovedparten af de interviewede unge oplever, at den kollektive vejledning hjælper dem til at orientere sig i uddannelseslandskabet. Når vejlederen præsenterer forskellige uddannelser i klassen, er det med til at give de unge et overblik over de forskellige uddannelsesmuligheder. Flere unge fremhæver, at det fungerer godt, når den fælles orientering i klassen bliver efterfulgt af mulighed for, at de unge hver især kan fortælle, hvad han eller hun har gjort sig af foreløbige tanker om valg af ungdomsuddannelse. Nogle unge finder selv værdi i at fremlægge deres tanker om uddannelse foran klassen, mens andre unge fortæller, at de bliver inspireret af deres klassekammeraters tanker om uddannelse. Samtidig understreger de unge, at den kollektive vejledning ikke hjælper dem til at få et dybdegående kendskab til de enkelte uddannelsesarter.

Tid i klassen til at orientere sig på uddannelsesguiden.dk og til fx at bruge værktøjet Jobkompasset er også et positivt element i den kollektive vejledning. Med Jobkompasset kan de unge se, hvilke uddannelser der fører til hvilke jobs. Det kræver dog en indsats fra de unge selv at få et udbytte af de digitale værktøjer. Det fortæller en af de interviewede drenge om:

Ung: Vi har tit vores UU-vejleder herhenne, som hjælper med at få et overblik over, hvad man kan efter en uddannelse. [...] Her i mandags skulle vi ind på en hjemmeside med et jobkompas, hvor vi kunne se, hvad uddannelserne kan føre til af job.

Interviewer: Kan man bruge det til noget?

Ung: Ja, det kan man godt, hvis man gider tage det seriøst og kigge på det ordentligt.

En gruppe unge er kritiske over for det fokus, der er i den kollektive vejledning. De oplever, at vejlederen har mere fokus på at vejlede dem i retning af en erhvervsuddannelse frem for en gymnasial uddannelse, og at vejlederen taler erhvervsuddannelser op og gymnasiale uddannelser ned. En af

de interviewede piger fortæller fx, at hendes overvejelser og tanker om en gymnasial uddannelse er blevet "skudt ned" af klassens vejleder. De unge oplever ikke på samme måde, at tanker om en erhvervsuddannelse udfordres:

Ung: Vi snakkede i klassen meget om det der med, at man ikke behøver tage gymnasiet, at man sagtens kan tage en masse erhvervsuddannelser, hvor man kan blive det samme og måske få lidt mere håndværk med.

Interviewer: Hvad tænkte du om det?

Ung: Jeg synes måske, det virkede lidt, som om lærerne gerne ville have, at vi ikke valgte gymnasiet, det var, som om det lidt var det, der blev talt ned. Hver gang der var nogen, der sagde, at de tror, at de gerne vil på gymnasiet, så blev lærerne sådan lidt "hvorfors vil du gerne på gymnasiet?".

4.1.2 Adgang til individuel samtale om uddannelsesvalg kan give afklaring

Fælles for de unge er, at de alle ser stor værdi i at have adgang til individuelle samtaler om uddannelse i skoleregiet. Individuel vejledning opleves af de unge som det sted, hvor de har mulighed for at dele nogle personlige overvejelser og få konkrete råd om, hvordan netop de kan navigere i valgprocessen. En af de interviewede piger fortæller fx, at det er bedre at tale med en vejleder eller en lærer om mulighederne, i stedet for at man alene skal google alting selv, da en Googlesøgning kan lede til forkerte oplysninger.

Flere af de unge fremhæver, at der ikke nødvendigvis behøver være tale om en samtale med en vejleder. En samtale med en lærer kan også hjælpe de unge på vej i deres valgproces. I de unges perspektiv hænger det sammen med en oplevelse af, at deres lærere ofte kender dem og deres faglige, sociale og personlige kompetencer bedre end en UU-vejleder. På den måde kan læreren også være med til at skabe rum for den enkelte unges refleksion over det forestående uddannelsesvalg og dermed understøtte den unges valgproces.

Nogle unge fortæller, at de altid kan hive fat i læreren, hvis de har behov for at vende noget. Andre unge fortæller, at det primært er i forbindelse med elevsamtaler eller skole-hjem-samtaler, at de har mulighed for at drøfte tanker om uddannelse med læreren. En tredje gruppe unge fortæller, at de rigtig gerne ville vende nogle overvejelser med deres lærer, men at det ikke er noget, de har prøvet. Det kan være, enten fordi de oplever, læreren har for travlt med andre ting, eller fordi de ikke selv har mod på at henvende sig til læreren på egen hånd.

Forskellige skolepraksisser med hensyn til individuel vejledning

De unge beskriver forskellige skolepraksisser med hensyn til den individuelle vejledning. Nogle unge fortæller, at både uddannelsesparate og ikke-uddannelsesparate har adgang til individuel vejledning efter behov, mens andre fortæller, at uddannelsesparate ikke på noget tidspunkt kan få en individuel samtale med en vejleder.

Generelt set efterspørger de unge mere individuel vejledning. Nogle unge, der er blevet vurderet ikke-uddannelsesparate, oplever slet ikke at være blevet mødt af særlige vejledningstiltag, herunder individuelle vejledningssamtaler, og disse unge efterspørger i høj grad individuel hjælp – fx til at lægge en plan for, hvordan de skal arbejde med at blive mere aktive i timerne.

Andre unge er vurderet ikke-uddannelsesparate og har derfor modtaget individuel vejledning. Disse unge fortæller, at vejledningen har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal arbejde med

for at blive vurderet uddannelsesparate. Samtidig oplever de, at vejledningen understøtter refleksioner over mulige uddannelsesveje og dermed støtter de unge i at træffe et valg med hensyn til ungdomsuddannelse. Nogle unge oplever fx, at vejlederen har givet dem råd om, hvordan de kan blive bedre til at række hånden mere op eller møde til tiden, eller at vejlederen har hjulpet dem med at finde frem til, at 10. klasse kan være en god idé, og med at finde en konkret 10.-klasse, de kan begynde i.

Der er enkelte unge, der ikke oplever at mangle individuel vejledning – primært fordi de har en tæt dialog om uddannelsesvalget med deres forældre, eller fordi de godt ved, hvad de vil vælge efter 9. klasse, og ikke oplever nogen former for pres i forbindelse med uddannelsesvalget.

Uddannelsesparat, men ikke nødvendigvis valgparat

Flere unge, der er vurderet uddannelsesparate, oplever ikke at være parate til at træffe et valg med hensyn til ungdomsuddannelse. Denne gruppe unge italesætter et behov for at tale med en vejleder eller en lærer om, hvad der interesserer dem, og hvilke mulige veje der kan være for dem efter grundskolen. De fortæller, at de mangler en mulighed for at tale med en lærer eller en vejleder om deres tanker og overvejelser, da de har en forventning om, at sådanne samtaler kan støtte dem i valgprocessen. Fx udtrykker en af de interviewede drenge ærgrelse over, at uddannelsesparate unge i udgangspunktet ikke kan få en samtale med en vejleder, og at det kun er muligt, hvis den enkelte skole selv giver adgang til det. Han fortryder nærmest, at han blev vurderet parat, da det samtidig fratog ham muligheden for individuel vejledning:

Selvom man er blevet erklæret uddannelsesparat, kan man jo stadig godt være i tvivl. Og så skal man bare tage hånd om sig selv. En samtale med vejlederen synes jeg godt, man kunne have haft. Men den får vi jo ikke. Altså, det er lige før, at man fortryder, at man bliver vurderet uddannelsesparat i 8. klasse, bare så man kan få den samtale. Det synes jeg, er meget forkert.

En anden ung, der er vurderet uddannelsesparat, fortæller, at det hjalp hende at vende overvejelser med vejlederen, da vejlederen kunne give andre svar og sætte andre tanker i gang, end hendes mor kunne. Mens moren kun kendte til gymnasiet, hjalp vejlederen med viden om alternative uddannelsesmuligheder:

Jeg spurgte ham om nogle ting, og så fik han hurtigt sagt, at hvis det var det, jeg ville, så var det klart en EUX, jeg skulle tage. Hvor min mor har været lidt i tvivl, fordi hun ikke lige har vidst, hvad forskellen var. Så hun havde det egentlig lidt sådan, at jeg skulle tage en STX først og så en EUX bagefter. Men der bliver de her tre år fra min STX lidt ligegyldige; jeg har fået tre år, men ikke om det, jeg gerne vil. Så jeg regner med, at det er EUX, jeg skal. Og min mor har også fået styr på det nu, fordi vi har været til nogle forskellige møder, og jeg har vist hende nogle videoer. Så hun er også ret sikker på, at det er EUX, jeg skal.

Nogle af de uddannelsesparate unge, der er på efterskole i 9. klasse, fortæller, at det har overrasket dem positivt, at de på efterskolen har fået adgang til vejledning. En af de interviewede piger beskriver, at hun på efterskolen har haft sin første individuelle snak med en vejleder, og at det hjalp hende til at sætte ord på sine overvejelser om, hvad der skal ske efter efterskolen.

Dialog om uddannelsesparathedsvurderingen

Uddannelsesparathedsvurderingen danner grundlag for de unges muligheder for valg af ungdomsuddannelse. Individuel vejledning beskrives af flere unge som et forum for at få en dialog om uddannelsesparathedsvurderingen med en vejleder. Andre unge fortæller, at de har fået uddannelsesparathedsvurderingen overleveret i forbindelse med en individuel skole-hjem-samtale, hvor deres forældre har deltaget.

Begge former for individuelle overleveringer fremhæves som positive af de unge, der oplever, at dialogen om uddannelsesparathedsvurderingen har klædt de unge på til at håndtere vurderingen. Dialogen giver de unge afklaring med hensyn til deres vurdering og har betydning for, om de unge oplever parathedsvurderingen som noget negativt eller som noget, der kan motivere til at yde en ekstra indsats.

4.2 Uddannelses- og jobrettede vejledningsaktiviteter

Vejledningsaktiviteter som fx brobygning og praktik, hvor de unge selv er aktive, kan understøtte de unges valgproces ved at 1) udvide de unges perspektiv på uddannelse, 2) hjælpe de unge til at udforske arbejdslivet og 3) hjælpe de unge til at forstå sig selv i relation til uddannelse og job.³ Det er imidlertid ikke alle unge, der er i stand til at sætte ord på, hvad meningen har været med at deltage i den enkelte vejledningsaktivitet, og hvilket udbytte de har fået af at deltage.

De unges oplevelser af vejledningsaktiviteter kan deles op i:

- Uddannelsesrettede vejledningsaktiviteter
- Jobrettede vejledningsaktiviteter.

De uddannelsesrettede vejledningsaktiviteter kan give de unge et indblik i forskellige ungdomsuddannelser, og hvilke muligheder de giver, mens de arbejdsrettede vejledningsaktiviteter kan give indblik i forskellige jobfunktioner og miljøet på en arbejdsplads.

4.2.1 Uddannelsesrettede vejledningsaktiviteter som brobygning giver de unge erfaringer med ungdomsuddannelser

Brobygning er en af de uddannelsesrettede vejledningsaktiviteter, som er med til at skabe afklaring hos de unge i forhold til, hvad de skal efter grundskolen. Det handler om, at brobygning giver de unge erfaringer med en bestemt ungdomsuddannelse og det tilhørende studiemiljø. De unges motivation for at træffe et valg kan styrkes, når de får sat nogle konkrete billeder på, hvordan hverdagen ser ud på den pågældende ungdomsuddannelse. Selvom de unge ikke nødvendigvis taler med nogen af uddannelsesstedets elever, oplever de at få et indtryk af det sociale miljø på uddannelsen. Det hjælper de unge til at kunne se sig selv på uddannelsesstedet og blandt de andre elever. Derudover får de unge et indtryk af det faglige indhold på skolen gennem introduktioner til, hvilke fag der undervises i, og hvilke lærere der underviser. En af de interviewede piger fortæller, at hun har fået mere ud af brobygningen end den øvrige vejledning, fordi den giver et billede af virkeligheden på en ungdomsuddannelse:

3 I vejledningsloven (LBK nr. 1097 af 28.9.2017) skelnes der mellem introduktionskurser til ungdomsuddannelser i 8. klasse og brobygning til ungdomsuddannelser fra 9. klasse. De unge skelner dog ikke mellem introduktionskurser og brobygning, men benævner begge dele som brobygning.

Jeg synes ikke, jeg fik så meget ud af kollektiv vejledning i klassen, men jeg synes, at brobygningen gjorde meget. Vi havde brobygning i slutningen af 8. Vi var på alle de gymnasiale uddannelser og handelsskolen og teknisk skole og business and food og derovre ved tømrerne og ved landmændene. Vi var alle sammen på det hele, hele klassen. En dag på hvert sted. Det kørte vi en uge. Man kom ud og så, hvordan det rigtig stod til. Man fik det ikke bare fortalt. Det kan godt være lidt pressende at høre, at du skal vælge dét eller dét eller dét. Når man kommer derud, så ser man virkeligheden.

Brobygning i 9. klasse

Af vejledningsloven (LBK nr. 1097 af 28.9.2017) fremgår det, at elever, som er vurderet ikke-uddannelsesparate, eller som har behov for afklaring af uddannelsesvalg, kan tilbydes brobygning i 9. klasse.

Det er forskelligt, om de unge ønsker at deltage i brobygning i 9. klasse eller ej. De unge, der tilvælger brobygning i 9. klasse, gør det ud fra et håb om at blive mere afklarede. De unge, der fravælger den frivillige brobygning, har typisk allerede en idé om, hvad de skal efter 9. klasse, og vil hellere deltage i den almindelige undervisning. Der er også eksempler på unge, der skal på efterskole i 10. klasse, som vælger at fokusere på undervisningen i 9. klasse og deltage i brobygning på efterskolen.

Brobygning kan bekræfte eller udfordre forestillinger om ungdomsuddannelser

Brobygningen giver de unge inputs til deres overvejelser vedrørende ungdomsuddannelser. Gennem brobygningen får de unge kendskab til blandt andet fag og miljø på uddannelserne. Disse oplevelser kan bekræfte eller udfordre de unge i deres umiddelbare valg af ungdomsuddannelse. Samtidig kan brobygningen sætte tanker i gang om uddannelser, som de unge ikke selv havde overvejet.

Nogle unge har, forud for deres brobygningsforløb, en klar plan for, hvad der skal ske, når de går ud af grundskolen. Flere af disse unge beskriver samtidig, at de efter at have deltaget i et brobygningsforløb er blevet i tvivl om, hvorvidt de stadig ønsker at følge deres plan. Enten fordi de i forbindelse med brobygningen har besøgt en anden spændende uddannelse, eller fordi de gennem brobygningen har fundet ud af, at den ungdomsuddannelse, de i første omgang overvejede, alligevel ikke tiltaler dem.

Hovedparten af de unge, som har deltaget i brobygning på STX, fortæller, at det minder om folkeskolen og er, som de har forventet. Brobygningen bekræfter de unge i deres forudgående antagelser om, at STX åbner op for mange muligheder, og at de godt kan se sig selv på ungdomsuddannelsen. Unge, der har besøgt andre gymnasiale uddannelser som fx HHX eller HTX, fortæller, at de inden besøget i mindre grad havde en idé om, hvad der ville møde dem på uddannelserne.

Brobygning kan give en plan B

Den obligatoriske brobygning i 8. klasse kan også være med til at give de unge en plan B med hensyn til deres valg af uddannelse, da de i forbindelse med brobygningen kan få kendskab til uddannelser, der kan udgøre et alternativ til deres oprindelige plan. Det kan være med til at afhjælpe de unges pres i forhold til at vælge rigtigt første gang.

En af de interviewede piger fortæller fx, at hun gerne vil på STX og herefter læse til socialrådgiver. Hvis den plan ikke lykkes, vil hun starte på SOSU-uddannelsen i stedet efter 9. klasse. Inden brobygning havde hun ikke kendskab til SOSU-uddannelsen. I brobygningsforløbet fik hun og andre 8.-klasselever undervisning af en SOSU-lærer, og hun mødte nogle af SOSU-eleverne på gangene. Hun fortæller, at hun fik et godt indtryk af stedet, og at SOSU-uddannelsen nu er hendes plan B, hvis hun alligevel ikke skal på STX.

De unge skal opleve brobygningen som relevant

Hvis de unge skal opleve brobygningen som meningsfuld, skal brobygningen opleves som relevant. Det viser interviewene. Nogle unge beskriver, at brobygningen har relevans, når de selv har haft indflydelse på, hvilken uddannelsesinstitution de besøger. Nogle skoler har fx en ordning med, at de unge kan ønske et til tre uddannelsessteder, hvor de får mulighed for at besøge et af de steder, de har ønsket. Det kan fx være, at de unge har en idé om, at de gerne vil vælge HHX, og oplever at blive afklaret om deres tanker om HHX, når de får mulighed for at besøge HHX under brobygning. Andre unge ser relevans i brobygningen, selvom de ikke har været med til at vælge, hvor de skulle hen. Denne gruppe unge har endnu ikke selv nogen klare idéer med hensyn til deres valg af ungdomsuddannelse. Brobygning kan her være med til at give de unge viden om og inspiration til, hvilke muligheder for valg af ungdomsuddannelser der er, og flere af de unge oplever efterfølgende at have en idé om, hvilken retning de gerne vil uddanne sig i.

Nogle unge oplever ikke, at brobygning har nogen værdi for dem. Det handler ofte om, at de unge ikke kan se, hvad formålet med brobygningen er, og hvordan den er relevant for dem. Fx siger en ung, at hun ikke kunne se mening i at besøge uddannelsesinstitutionen, når hun alligevel ved, at hun ikke skal bruge det til noget. Flere unge fortæller, at de efter brobygningen ikke har fået reflekteret over besøget, da de blot er fortsat med almindelig undervisning i klassen. Derfor har de heller ikke overvejet, hvilket udbytte besøget har givet dem.

Andre uddannelsesrettede vejledningsaktiviteter

Andre typer af uddannelsesrettede vejledningsaktiviteter fungerer også som indspark i de unges valgproces. De unge fremhæver blandt andet uddannelsesmesser, åbent hus-arrangementer og undervisningsforløb i samarbejde med ungdomsuddannelser.

På uddannelsesmesser som fx DM i Skills får de unge indblik i forskellige ungdomsuddannelser. Og de unge fremhæver særligt muligheden for at få kendskab til en lang række uddannelser på forholdsvis kort tid som positivt. Ligeledes har de unge mulighed for at tale med lærere og elever fra de forskellige ungdomsuddannelser ved messerne, hvilket er langt bedre end blot at læse om ungdomsuddannelserne.

De unge fortæller også om undervisningsforløb, som skoler og ungdomsuddannelser samarbejder om. Gennem disse undervisningsforløb får de unge kendskab til, hvordan undervisningen foregår på den pågældende gymnasiale uddannelse eller erhvervsuddannelse, og herunder, hvilke emner der typisk bliver berørt. Fx fortæller en af de interviewede drenge, at han i et forløb om iværksætteri gennem et samarbejde mellem sin skole og HHX fik kendskab til en uddannelse, som han sagtens kan se sig selv i. Han overvejer derfor, om han skal vælge HHX frem for STX.

Åbent hus-arrangementer er typisk noget, de unge deltager i på eget initiativ og frivillig basis med deres forældre. Også her fortæller de unge om muligheden for at tale med lærere og elever på ungdomsuddannelserne. På tværs af de uddannelsesrettede vejledningsaktiviteter fremhæver de unge muligheden for at tale med andre unge, der går på ungdomsuddannelserne. De unge fortæller, eleverne på ungdomsuddannelserne fx er gode til at forklare om fag og stemning på skolen. Fx udtrykker en af de interviewede piger: "Det var rart at møde nogle elever, for en lærer kan altid sige noget om, hvor fantastisk det er, men dem, der egentlig oplever det, det er jo de elever, der går der."

4.2.2 Jobrettede vejledningsaktiviteter som erhvervspraktik giver de unge indblik i jobfunktioner og miljø

Erhvervspraktik på en arbejdsplads giver de unge et indblik i jobfunktioner og miljøet på en arbejdsplads. De praktiske erfaringer er med til at give de unge inputs til refleksioner over, hvad de interesserer sig for, og hvad de er gode til, og giver dem samtidig kendskab til et potentielt arbejdsliv.

Mens nogle unge først og fremmest vælger ungdomsuddannelse og ikke tænker over valget af videregående uddannelse eller fremtidig profession, er der andre unge, der lader deres tanker om fremtidig profession være afgørende for deres tanker om ungdomsuddannelse. Det kan være unge, der drømmer om at blive advokat og derfor skal tage en gymnasial ungdomsuddannelse, og det kan være unge, der overvejer at tage en erhvervsuddannelse, fordi uddannelsen leder videre til en bestemt type af job. Begge grupper af unge kan finde værdi i erhvervspraktik på arbejdspladser, da praktikforløbet giver indblik i forskellige aspekter af jobfunktionen.

Erhvervspraktik giver stort udbytte, men sker på eget initiativ

De unge, der har været i erhvervspraktik, er alle meget glade for oplevelsen. Det aktive tilvalg af erhvervspraktik sker ofte ud fra en specifik interesse i en arbejdsplads eller profession. Fx fortæller en af de interviewede drenge, at han har været en uge i erhvervspraktik hos et tømrerfirma, fordi han overvejede at blive tømrer, mens en af de interviewede piger fortæller, at hun har været i erhvervspraktik i to uger hos en landstræner i ridning. Hun drømmer om at blive berider og ser praktikpladsen som et skridt på vejen mod at nå sin drøm.

De unge oplever, at praktikforløbene giver dem indblik i arbejdsmiljø, arbejdsopgaver og arbejdsbelastning, ligesom de får afprøvet sig selv i relation hertil. Dette er alt sammen viden, der spiller ind i forbindelse med de unges overvejelser vedrørende deres kommende profession. I praktikken får de unge også lov til at prøve deres kompetencer af, og et praktikforløb kan fx bekræfte de unge i, at de har de kompetencer, der skal til for at varetage et specifikt job. Fx fortæller en af de interviewede piger, at hun er blevet tilbudt at vende tilbage til den virksomhed, hun var i erhvervspraktik i: "Jeg fik at vide, da jeg tog derfra, at jeg meget gerne måtte komme igen, for de nød det, og jeg nød det også helt vildt."

Kendskabet til jobbet bekræfter i nogle tilfælde de unge i deres tanker om fremtidig profession, og praktikken kan dermed være med til at hjælpe de unge i valget af ungdomsuddannelse, fordi de nu er mere sikre på, hvor ungdomsuddannelsen skal føre dem hen. Omvendt kan en erhvervspraktik også være med til at udfordre de unge på deres hidtidige forestillinger og overvejelser om job og uddannelse. Fx fortæller en af de interviewede drenge, at han er blevet i tvivl om, om han vil tage en tømreruddannelse, efter at han har været i erhvervspraktik som tømrer. Under praktikken oplevede han, at arbejdsopgaverne, og dermed arbejdsdagen, var meget ensformig.

Skolerne har forskellig praksis i forhold til erhvervspraktik.⁴ Af de unges fortællinger fremgår det dog, at erhvervspraktik ofte er en vejledningsaktivitet, der sker på de unges eget initiativ. De unge beskriver erhvervspraktik som en frivillig og individuelt tilrettelagt praksis, som den enkelte unge aktivt selv skal opsøge og planlægge, hvis han eller hun ønsker det.

4 Skoler kan i samarbejde med UU-vejledningen tilbyde erhvervspraktik på en arbejdsplads til unge i både 8., 9. og 10. klasse.

De unges tilrettelæggelse af praktikken foregår i nogle tilfælde, ved at de unge selv opsøger en virksomhed og undersøger muligheden for en praktikplads, ligesom der også er eksempler på, at tilrettelæggelsen af praktikken foregår ved hjælp af en personlig kontakt som fx et familiemedlem eller en ven af familien. En af de interviewede piger fortæller fx, at hun har været i erhvervspraktik som grafiker på sin tantes arbejde. Oplevelsen har gjort, at hun nu er blevet sikker på, at hun gerne selv vil uddanne sig til grafiker, og derfor ved hun nu, at hun vil vælge en grafikerlinje på en erhvervsskole frem for at vælge en gymnasial uddannelse.

Som beskrevet ovenfor planlægger de unge selv praktikken, hvilket betyder, at ikke alle elever kommer i erhvervspraktik. Samtidig betyder det selvstændige element, at de unge får øvelse i at tage ud og tale med virksomheder. Denne type af kompetencer er gode, hvis de unge skal på en erhvervsuddannelse og selv skal finde en praktikplads, ligesom en udtalelse fra en erhvervspraktik i grundskolen også kan bruges i forbindelse med søgningen af læreplads. Fx beskriver en af de interviewede piger, at hun ikke er så bekymret for den praktikplads, hun skal finde i forbindelse med sin uddannelse, da hun allerede fra folkeskolen har erfaringer med at finde en praktikplads.

Unge oplevelse af uddannelsesvalg og vejledning i 9. klasse

© 2018 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: Thomas Søndergaard

ISBN (www) 978-87-7182-139-0

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk